Bài 2. Cấu trúc điều khiển

Giảng viên:

Hệ thống bài cũ

- Một số khái niệm
- Môi trường làm việc
- Các bước phát triển phần mềm
- Cấu trúc một chương trình C++
- Bảng ký tự của C++
- Các từ khóa
- Tên gọi trong C++
- Một số quy tắc viết mã lệnh
- Lệnh xuất-nhập
- Kiểu dữ liệu cơ bản, biến, hằng

MỤC TIÊU

Hiểu và sử dụng các cấu trúc điều khiển

Nội dung

- Giới thiệu các cấu trúc điều khiển
- Giới thiệu chi tiết lệnh if và if-else
- Biểu thức điều kiện
- Giới thiệu chi tiết lệnh switch
- Giới thiệu chi tiết lệnh do...while
- Giới thiệu chi tiết lệnh while
- Giới thiệu chi tiết lệnh for

Các Cấu Trúc Điều Khiển

Tất cả chương trình chỉ có thể được viết dưới ba dang cấu trúc điều khiển:

- Cấu trúc tuần tự (mặc định).
- Cấu trúc lựa chọn (có 3 loại): if, if-else, switch.
- Cấu trúc lặp (có 3 loại): for, while, do-while.

Lệnh if

Vấn đề

Tìm số nhỏ nhất trong ba số nguyên được nhập từ bàn phím.

Thực hiện

Giải Thuật

- Đưa thông báo nhắc người sử dụng nhập vào ba số nguyên.
- Đọc các giá trị nguyên và lần lượt gán vào các biến x, y, và z.
- Khai báo biến nhonhat và gán nhonhat = x.
- Nếu giá trị của nhonhat lớn hơn y thì gán nhonhat = y.
- Nếu giá trị của nhonhat lớn hơn z thì gán nhonhat = z.
- Đưa giá trị của nhonhat ra màn hình.

Viết mã, thực thi và kiểm tra

- Tạo khung chương trình
 - Tạo tập tin chương trình nguồn.
 - Thêm vào các chỉ dẫn biên dịch.
 - Thêm vào hàm main().
- Chuyển đổi từng bước giải thuật thành mã lệnh
 - Thêm các khai báo cho những đối tượng chưa được khai báo.
 - Khai báo bao gồm tên và kiểu dữ liệu.
- Xem mã nguồn và kết quả

```
GiaTriNhoNhat3SoNguyen.cpp → ×
  (Global Scope)
                                                                     # include <iostream>
                                                                     C:\Users\hieunh3\Document...
     using namespace std;
     //chuong trinh in gia tri nho nhat 3 so nguyen khi nhap vao
                                                                     Moi ban nhap 3 so nguyen m,n,k:
                                                                     29
15
  ⊡int main()
     //nhap ba so nguyen
                                                                     Gia tri nho nhat trong 3 so la: 15
                                                                     Press any key to continue \dots
        int m,n,k;
         cout << "Moi ban nhap 3 so nguyen m,n,k: " << endl;</pre>
         cin >> m >> n >> k;
         int min = m; // lúc này min <= n1
         if (n < min) min = n; // lúc này min <= n1, n2
         if (k < min) min = k; // lúc này min <= n1, n2, n3
         cout << "Gia tri nho nhat trong 3 so la: " << min << endl;</pre>
         system ("pause");
         return 0;
```

Lệnh if

```
Lệnh if cho phép thực thi có điều kiện. cú pháp : if (condition) statement;
```

condition là một biểu thức nguyên và statement là một lệnh thực thi bất kỳ. Lệnh này sẽ được thực thi chỉ khi giá trị của biểu thức nguyên đó là khác không. Lưu ý các dấu đóng mở ngoặc là bắt buộc bao quanh biểu thức điều kiện này.

Ví dụ:

```
int main()
{
  int n, d;
  cout << "Enter two positive integers: ";
  cin >> n >> d;
  if (n%d) cout << n << " is not divisible by " << d << endl;
}</pre>
```

Khai báo nào dưới đây cho thấy cú pháp đúng của câu lệnh if?

if condition
if { condition
if (condition) statement;
condition if

Lệnh if..else

Vấn đề

Viết chương trình giải phương trình bậc nhất ax + b = 0

Thực hiện

Giải Thuật

- Đưa thông báo nhắc người sử dụng nhập vào hệ số a,b.
- Đọc các giá trị thực và lần lượt gán vào các biến a, b.
- Néu a = 0 thì xét tiếp:
 - Nếu b = 0, xuất "PT có vô số nghiệm".
 - Ngược lại, b ≠ 0, xuất "PT vô nghiệm".
- Ngược lại, nếu a ≠ 0 thì hiển thị nghiệm là: x = -b/a

Viết mã, thực thi và kiểm tra

- Tạo khung chương trình
 - Tạo tập tin chương trình nguồn.
 - Thêm vào các chỉ dẫn biên dịch.
 - Thêm vào hàm main().
- Chuyển đổi từng bước giải thuật thành mã lệnh
 - Thêm các khai báo cho những đối tượng chưa được khai báo.
 - Khai báo bao gồm tên và kiểu dữ liệu.
- Xem mã nguồn và kết quả

```
PhuongTrinhBac1.cpp + X
  (Global Scope)

→ Ø main()

     # include <iostream>
                                                                       C:\Users\hieunh3\Documents\...
     using namespace std;
     //giai phuong trinh bac 1
                                                                       Moi ban nhap he so phuong trinh a,b:
   □int main()
                                                                       9
Nghiem phuong trinh = -3
                                                                       Press any key to continue . . .
     //nhap hai so phuong trinh
         double a,b;
         cout << "Moi ban nhap he so phuong trinh a,b: " << endl;</pre>
         cin >> a >> b;
         if (a==0){
           if (b!=0){
                cout << "PT vo nghiem";</pre>
           else {
                cout <<"PT co vo so nghiem";
         else{
         cout << "Nghiem phuong trinh = "<< -b/a;</pre>
                                                                       <
         cout <<endl;
         system ("pause");
         return 0;
```

Lệnh if..else

Lệnh **if..else** đưa ra hai lệnh tùy chọn để thực hiện tùy thuộc vào giá trị biểu thức điều kiện là đúng hay sai.

```
Cú pháp :

if (condition) statement1;

else statement2;
```

Với condition là một biểu thức nguyên, statement1, statement2 là các lệnh thực thi. Nếu giá trị của biểu thức điều kiện là khác không thì statement1 sẽ được thực hiện; trái lại statement2 sẽ được thực hiện.

Các Lệnh Lựa Chọn Lồng Nhau

statement2

else if ...

Là lệnh if-else nhưng phần if hay else của nó là câu lệnh if-else khác:
 if(boolean_exp1)
 statement1
 else
 if(boolean_exp2)

Các Lệnh Lựa Chọn Lồng Nhau

Cấu trúc else if

Các lệnh if..else thường được dùng để kiểm tra một chuỗi lựa chọn song song, trong đó chỉ các mệnh đề else chứa các lệnh lồng tiếp theo.

Trong trường hợp này, lệnh kết hợp thường được định dạng bằng cách xếp các cụm else if thẳng hàng để nhấn mạnh tính song song của cấu trúc logic.

Các Lệnh Lựa Chọn Lồng Nhau - else if

```
int main()
 char language;
 cout << "Engl., Fren., Ger., Ital., or Rus.? (e|f|g|i|r): ";
 cin >> language;
 if (language == 'e') cout << "Welcome to ProjectEuclid.";
 else if (language == 'f') cout << "Bon jour, ProjectEuclid.";
 else if (language == 'g') cout << "Guten tag, ProjectEuclid.";
 else if (language == 'i') cout << "Bon giorno, ProjectEuclid.";
 else if (language == 'r') cout << "Dobre utre, ProjectEuclid.";
 else cout << "Sorry; we don't speak your language.";
```

```
Cho biết kết quả của chương trình sau?
   #include <iostream>
   using namespace std;
   void main()
       int a=3,b=5;
       if (a < b)
         b=b+1;
       a=a+b;
       cout<<a;
4
14
9
3
```


DEM DEM Lênh else ... if

Toán tử biểu thức điều kiện

- C++ cung cấp một toán tử đặc biệt thường được dùng thay cho lệnh if...else, được gọi là toán tử biểu thức điều kiện.
- Nó sử dụng ký tự dấu hỏi (?) và dấu hai chấm (:) trong cú pháp:
 condition ? expression1: expression2

```
Ví dụ:
int main()
 int m, n;
 cout << "vi du mo ta toan tu bieu thuc dieu kien:" <<endln;
 cout << "Moi ban nhap 2 so m, n: ";
 cin >> m >> n;
 cout << ( m<n ? m : n ) << " la so nho nhat." << endl;</pre>
```

Lệnh rẽ nhánh switch

Vấn đề

Giả sử sinh viên thi lái xe oto (thang điểm 10) dựa vào ba loại điểm:

Điểm đi học = 10%.

Điểm thi lý thuyết = 40%.

Điểm thi thực hành = 50%.

Chương trình sẽ đọc các điểm này và tính hạng của sinh viên.

Biết rằng, nếu:

Điểm ≥ 9: Hạng A.

8 ≤ điểm < 9: Hạng B.

7 ≤ điểm < 8: Hạng C.

6 ≤ điểm < 7: Hạng D.

Điểm < 6: Hạng F.

Lệnh rẽ nhánh switch

Thực hiện

Giải Thuật

- Khai báo các hằng: tyle_d_dihoc, tyle_d_lythuyet, tyle_d_thuchanh ứng với tỉ lệ đã cho: 10%, 40%,50%.
- Nhắc người dùng nhập điểm đi học, lý thuyết, thực hành
- Nhập điểm là các số thực tương ứng với các biến: d_dihoc, d_lythuyet, d_thuchanh
- Tính kết quả điểm cuối cùng: KQ=

tyle_d_dihoc * d_dihoc + tyle_d_lythuyet * d_lythuyet + tyle_d_thuchanh * d_thuchanh

Hiển thị hạng tương ứng với KQ điểm cuối kỳ

Viết mã, thực thi và kiểm tra

- Tạo khung chương trình
 - Tạo tập tin chương trình nguồn.
 - Thêm vào các chỉ dẫn biên dịch.
 - Thêm vào hàm main().
- Chuyển đổi từng bước giải thuật thành mã lệnh
 - Thêm các khai báo cho những đối tượng chưa được khai báo.
 - Khai báo bao gồm tên và kiểu dữ liệu.
- Xem mã nguồn và kết quả

```
DiemThiLaiXe.cpp → ×
  (Global Scope)
                                                                     C:\Users\hieunh3\Documen... -
    # include <iostream>
                                                                                   Moi ban nhap diem di hoc: 8
    using namespace std;
    //Xep hang Diem cho viec thi lai xe oto
                                                                                   Moi ban nhap diem ly thuyet: 8
   □int main()
                                                                                   Moi ban nhap diem thuc hanh: 8
        //khai bao ty le diem thi
                                                                                   Diem ban: 8 tuong ung hang B
                                                                                   Press any key to continue . . .
        const double tl d dihoc=0.1;
        const double tl d lythuyet=0.4;
        const double tl d thuchanh=0.5;
        //khai bao bien diem thi
        double d dihoc,d lythuyet,d thuchanh;
        //khai bao bien KQ
        int KO;
        cout << "Moi ban nhap diem di hoc: "; cin >> d dihoc;cout <<endl;</pre>
        cout << "Moi ban nhap diem ly thuyet: ";cin >> d lythuyet; cout <<endl;</pre>
        cout << "Moi ban nhap diem thuc hanh: ";cin >> d thuchanh; cout <<endl;</pre>
        KQ =(int)( tl d dihoc*d dihoc + tl d lythuyet*d lythuyet + tl d thuchanh*d thuchanh);
        switch ((int)KQ)
        case 10: cout <<"Diem ban: " << KQ << " tuong ung hang A" << endl; break;</pre>
        case 9: cout <<"Diem ban: " << KQ << " tuong ung hang A" << endl; break;</pre>
        case 8: cout <<"Diem ban: " << KQ << " tuong ung hang B" << endl; break;</pre>
        case 7: cout <<"Diem ban: " << KQ << " tuong ung hang C" << endl; break;</pre>
        case 6: cout <<"Diem ban: " << KQ << " tuong ung hang D" << endl; break;</pre>
        case 5: case 4: case 3: case 2: case 1: case 0: cout <<"Diem ban: " << KO << " tuong ung hang F" << endl; break;
        default: cout << "Error: Diem ngoai khoang.\n";</pre>
        system ("pause");
        return 0;
```

Lệnh rẽ nhánh switch

Lệnh switch có thể được sử dụng thay cấu trúc else if được sử dụng khi có nhiều nhánh rẽ phụ thuộc vào giá trị của cùng một expression Biểu thức int hay char Cú pháp: switch (expression) Mỗi statementList được kết thúc bằng lệnh break hay return case constant1: statementList1; case constant2 : statementList2; case constant3 : statementList3; Mỗi hằng số constant cũng là int hay char case constantN : statementListN; default: statementList0;

```
#include <iostream>
   using namespace std;
   main()
     switch (5) {
      case 5: cout < < " 5 ";
      default: cout < < " 10 ";
      case 6: cout < < " 6 ";
Kết quả:
5 10 6
5 6
10
```


DEM Câu lệnh SWITCH

Lệnh lặp- While

Vấn đề

Muốn tính tổng của tất cả các số nguyên từ 1 đến n.

Thực hiện

Giải Thuật

- Xuất thông báo nhắc người sử dụng nhập một số nguyên bất kỳ.
- Đọc giá trị thực từ bàn phím vào biến songuyen .
- Tính tổng các số nguyên từ 1 đến songuyen: tong = 1+2+...+songuyen;
- Xuất kết quả tổng các số nguyên: tong .

Viết mã, thực thi và kiểm tra

- Tạo khung chương trình
 - Tạo tập tin chương trình nguồn.
 - Thêm vào các chỉ dẫn biên dịch.
 - Thêm vào hàm main().
- Chuyển đổi từng bước giải thuật thành mã lệnh
 - Thêm các khai báo cho những đối tượng chưa được khai báo.
 - Khai báo bao gồm tên và kiểu dữ liệu.
- Xem mã nguồn và kết quả

```
TongCacSoNguyen.cpp → ×
  (Global Scope)

→ □ main()

     # include <iostream>
     using namespace std;
     //Tinh tong cac so nguyen tu 1 den n
   □int main()
         //khai bao bien so nguyen nhap vao va bien tong
         int songuyen,Tong=0;
         cout <<"Chuong trinh tinh tong cac so nguyen tu 1 den n !" <<endl;</pre>
         cout << "Moi ban nhap so nguyen n: "; cin >> songuyen;cout <<endl;</pre>
         int i=1;
         while (i<=songuyen)
             Tong +=i;
             i++;
         cout << "Tong cua tat ca so nguyen tu 1 den "<< songuyen << " bang: " << Tong << endl;
         system ("pause");
                             C:\Users\hieunh3\Documents\Visual Studi...
         return 0;
                            Chuong trinh tinh tong cac so nguyen tu 1 den n 🕈
                            Moi ban nhap so nguyen n: 5
                            Tong cua tat ca so nguyen tu 1 den 5 bang: 15
                            Press any key to continue . . . _
```

Lệnh lặp- While

Cú pháp: while (condition) statement;

condition là một biểu thức kiểu nguyên.

statement là một lệnh thực thi bất kỳ.

Nếu giá trị của biểu thức bằng 0 (nghĩa là "sai") thì *statement* sẽ bị bỏ qua và chương trình sẽ thực hiện lệnh tiếp theo theo sau khối lệnh while.

Nếu giá tri của biểu thức khác 0 (nghĩa là "đúng") thì statement sẽ được thực thi lặp lại cho tới khi nào biểu thức có giá trị bằng 0.

Lưu ý là *condition* phải được đóng trong các dấu ngoặc đơn.

Kết Thúc Vòng Lặp

- Chúng ta đã thấy cách mà lệnh break được dùng để điều khiển lệnh switch.
- Ngoài ra, lệnh break cũng được dùng để điều khiển các vòng lặp.
- Phím tắt thoát khỏi vòng lặp vô hạn: ctrl + c.

Ví dụ:

```
int main ()
  int n, i=1;
  cout << "Nhap so nguyen n: ";</pre>
  cin >> n; long sum=0;
  while (true)
     if (i > n) break; // kết thúc vòng lặp ngay lập tức
     sum += i++;
  cout << "Tong cua so nguyen: " << n << " la: " << sum;</pre>
```

Phím tắt nào cho phép thoát khỏi vòng lặp vô hạn?

Ctrl + e

Ctrl + c

Ctrl + Shift

Alt + c

LÊNH do..while

Theo ví dụ cho lệnh while về tính tổng của tất cả các số nguyên từ 1 đến n.

```
int main()
 int n, i=0;
 cout << "Nhap so nguyen n: ";</pre>
 cin >> n; long sum=0;
 do sum +=i++;
 while (i <= n);
 cout << "Tong cua so nguyen " << n << " la: " << sum;</pre>
```

LÊNH do..while

Cú pháp: do statement while (condition);

condition là một biểu thức nguyên statement là một lệnh thực thi bất kỳ.

- Nó lặp việc thực thi lệnh statement và sau đó kiểm tra giá trị biểu thức condition cho tới khi nào giá trị biểu thức là false.
- Lệnh do..while cũng làm việc tương tự lệnh while ngoại trừ việc biểu thức điều kiện được kiểm tra ở cuối vòng lặp thay vì ở đầu vòng lặp.
- Điều này có nghĩa là bất kỳ biến kiểm soát vòng lặp nào cũng có thể được định nghĩa trong vòng lặp thay vì trước nó.
- Ngoài ra, một vòng lặp do...while sẽ lặp ít nhất một lần bất kể giá trị của biểu thức điều kiện là đúng hay sai.

Số lần nhỏ nhất của một vòng lặp do..while?

-1

 \cap

1

2

DEMO Lệnh do..while

LÊNH for

Theo ví dụ cho lệnh while về tính tổng của tất cả các số nguyên từ 1 đến n. int main()

```
int n;
cout << "Nhap mot so nguyen n: "; cin >> n;
long sum=0;
for (int i=1; i < n/2; i++) // phạm vi của biến i là ở trong vòng lặp này
      sum += i;
for (int i=n/2; i <= n; i++) // phạm vi của biến i là ở trong vòng lặp này
     sum += i;
cout << "Tong so nguyen " << n << " la: " << sum << endl;</pre>
```

LÊNH for

Cú pháp lệnh for:

for (initialization; condition; update) statement;

initialization, condition, và update là các biểu thức tùy chọn, và statement là lệnh thực thi bất kỳ.

Bộ ba (initialization; condition; update) sẽ điều khiển vòng lặp.

Trình tự các bước của một vòng lặp là:

- 1. thực hiện biểu thức *initialization*;
- 2. nếu giá trị của biểu thức condition là sai thì kết thúc lặp;
- 3. thực hiện lệnh statement;
- 4. thực hiện biểu thức cập nhật *update*;
- 5. lặp lại các bước từ 2 đến 4.

LÊNH break

Chúng ta đã thấy cách sử dụng lệnh break bên trong lệnh switch.

Nó cũng được sử dụng bên trong vòng lặp. Khi lệnh này được thực hiện, nó sẽ kết thúc vòng lặp tức là "thoát ra ngoài" vòng lặp ngay lúc đó.

Ví dụ:

```
int main()
    int n, i=1;
    cout << "Enter a positive integer: "; cin >> n;
    long sum=0;
    while (true)
      if (i > n) break;
      sum += i++;
    cout << "The sum of the first " << n << " integers is " << sum;</pre>
```

Enter a positive integer: **8**The sum of the first 8 integers is 36

LÊNH continue

Lệnh **break** giúp hủy phần lệnh còn lại trong khối lặp và nhảy ngay lập tức sang lệnh tiếp theo bên ngoài vòng lặp.

Lệnh continue cũng tương tự như vậy.

```
Ví dụ:
int main()
 int n;
 for (;;)
    cout << "Enter int: "; cin >> n;
    if (n\%2 == 0) continue;
    if (n\%3 == 0) break;
    cout << "\tBottom of loop.\n";</pre>
 cout << "\tOutside of loop.\n";
```

LÊNH goto

- Lệnh break, continue, và lệnh switch đều cho phép trình điều khiển chương trình rẽ nhánh đến các vị trí khác với vị trí được lập trình trước theo một lộ trình thông thường. Đích của lệnh rẽ nhánh được quyết định bởi ngữ cảnh: lệnh break đi tới lệnh tiếp theo bên ngoài vòng lặp, continue đi tới lệnh kiểm tra điều kiện tiếp theo, và switch đi tới trường hợp đúng với các hằng số đã được xác định trước.
- Cả ba lệnh trên được gọi là lệnh rẽ nhánh bởi vì chúng khiến cho trình điều khiển chương trình "nhảy qua" các lệnh khác.
- Lệnh goto là một loại khác của lệnh rẽ nhánh. Đích đến của nó được cụ thể bằng một nhãn gán trong lệnh.
- Một nhãn đơn giản chỉ là một định danh theo sau bởi một dấu hai chấm đặt trước một lệnh.
- Các nhãn làm việc giống như các lệnh case trong lệnh switch chúng đưa ra địa chỉ của lệnh rẽ nhánh.

LÊNH goto

```
int main()
 const int N=5;
 for (int i=0; i< N; i++)
   for (int j=0; j < N; j++)
      for (int k=0; k<N; k++)
      if (i+j+k>N) goto lblesc;
      else cout << i+j+k << " ";
      cout << "* ";
   Iblesc: cout << "." << endl; //trong vòng lặp i, ngoài vòng lặp j
```


Sinh các số giả ngẫu nhiên

Ví dụ

```
#include <cstdlib> // định nghĩa hàm rand() và hằng số RAND_MAX
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{ // in ra các số giả ngẫu nhiên:
for (int i = 0; i < 8; i++)
cout << rand() << endl;</pre>
cout << "RAND_MAX = " << RAND MAX << endl;</pre>
Chương trình này sử dụng hàm rand() để sinh các số giả ngẫu nhiên.
```

Tổng kết

- Giới thiệu các cấu trúc điều khiển
- Giới thiệu chi tiết lệnh if và if-else
- Biểu thức điều kiện
- Giới thiệu chi tiết lệnh switch
- Giới thiệu chi tiết lệnh do...while
- Giới thiệu chi tiết lệnh while
- Giới thiệu chi tiết lệnh for

Chuẩn bị bài sau

Sinh viên đọc sách và slide trước bài học kế tiếp về Hàm gồm:

- Giới thiệu
- Định nghĩa hàm, gọi hàm.
- Nguyên mẫu hàm.
- Các bước thiết kế hàm.
- Phạm vi.
- Hàm không trả trị.
- Một số hàm toán học.
- Xét chi tiết cách truyền tham số.
- Hàm nội tuyến hàm inline.
- Nạp chồng hàm.
- Hàm main(), hàm nhị phân

THANK YOU!

www.poly.edu.vn